

УДК: 378. 016 : 78

DOI: 10.36550/2415-7988-2020-1-188-44-48

ГАТРИЧ Іван Григорович –

доцент кафедри музики Чернівецького національного
університету імені Юрія ФедьковичаORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3985-5220>

e-mail: victoria_cv@ukr.net

УМОВИ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ЕСТРАДНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПІСНІ У ВІТЧИЗНЯНІЙ МУЗИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Музичне виховання за допомогою естрадної української пісні сьогодні у вітчизняній музичній педагогіці та освіті набуває особливої актуальності, оскільки українська музична спадщина залишається в тіні через популяризацію європейської класики минулого і сьогодення. Причиною такого явища є турботливість та активне пропагування своїх духовних цінностей хранителями іноземних національних культур.

Часто шедеври української естради гостро недооцінюються та не отримують належного сприйняття широкої публіки і є майже непоміченими у світовій музичній спадщині, хоча виконуються на дуже високому рівні, є джерелом загальнолюдських цінностей та вибудовуються в концептуальні програми.

Щоб подолати цю проблему, українська пісня, цінність якої перевірено виконавською і педагогічною практикою, повинна стати основою навчального матеріалу сучасної музичної підготовки в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема популяризації естрадної української пісні у вітчизняній музичній підготовці все частіше постає на сьогодні у фокусі наукових досліджень сучасних музикознавців. Необхідність та можливості музичного виховання за допомогою української пісні в сучасній музичній педагогіці та освіті дослідили такі науковці: В. Бокоч, Н. Дермельова, О. Лобова, В. Матушенко, О. Ночовка, Н. Регеша, А. Шевченко, О. Яненко та ін.

Метою статті є визначити та обґрунтувати умови популяризації естрадної української пісні у вітчизняній музичній підготовці студентів.

Виклад основного матеріалу дослідження. У педагогічному контексті українська пісня виступає одним із найефективніших засобів формування професійно-педагогічного інтересу до музичної творчості в майбутніх учителів

музики, розвитку музичних і співочих здібностей, духовного, культурного, музично-естетичного становлення студентів.

Історія української пісні сягає ще з давніх-давен і була пов'язана з розвитком самого музичного мистецтва і педагогіки. Цікавою сторінкою в історичному літописі української пісні є період ХХ ст., який визначив певною мірою специфіку формування мистецько-освітнього простору початку ХХІ ст.

На використанні української пісні як одного із впливових засобів морального становлення молоді наголошували видатні українські мислителі, письменники та діячі І. Котляревський, І. Огієнко, Г. Сковорода, Л. Українка, І. Франко, Т. Шевченко.

Відсутність перспективи використання української пісні в процесі музичної підготовки є згубним і означає зневажання випробуваних часом традицій. Сьогодні естрадні діячі відчують велику відповідальність перед своїм народом, який хоче вільно думати, об'єктивно оцінювати ситуацію, бути обізнаним у всіх галузях життя, щоб разом, усією країною будувати справжню, європейську, вільну, демократичну Україну. Тому, одним із аспектів цієї розбудови є ознайомлення з українською естрадою, її особливостями, завданнями та шляхами розвитку та розробка наукових завдань і положень існування цілісного естрадного мистецтва.

Музична спадщина України є досить різноманітною та широкою, охоплює різні періоди історії українського мистецтва, а тому є широкою та достатньою для музичної підготовки в класі естрадного співу. Ці блискучі твори написані з глибоким ліризмом, простотою побудови, проте водночас, з високою мелодійністю, що спричинило еволюціонуванню до рівня народності. Широкий духовний шар культури народу у професійному фрагменті характеризується легким запам'ятовуванням, простою побудовою, ліричним змістом, що є важливою ознакою української народної пісні.

Взірцями української естради стали пісенні доробки композиторів В. Верменича, В. Івасюка, І. Карабиця, М. Мозгового, М. Скорика, М. Стецюна, Б. Фільц, І. Шамо, Б. Янівського та ін. Їх пісні неодноразово виконувались не лише українськими талановитими співаками, а й іноземними. Дедалі частіше сьогодні ці доробки використовують в музичній педагогіці.

Одним з основоположників сучасної української естрадної пісні став композитор Володимир Івасюк (1949–1979 рр., уродженець м. Кіцманя, син відомого письменника М. Івасюка). Починаючи з 1950 р., художніми керівниками Буковинського ансамблю були: Петро Лисоконь, Георгій Реутський, Сергій Трофимов, Петро Окрушко, Алла Серебрі, Петро Ємець. З 1962 року ансамбль очолив випускник Львівської консерваторії, потім визначний український професійний диригент, композитор, фольклорист, педагог, громадський діяч, народний артист України, професор Андрій Кушніренко. У роботі з хоровим колективом А. Кушніренко культивував академічну манеру співу, яка базується на основі виконавських хорових традицій, творчості українських композиторів М. Лисенка, М. Леонтовича, К. Стеценка, О. Кошиця, С. Людкевича.

Українські пісні В. Івасюка подобаються людям різних вікових категорій та користуються популярністю в телевізійних ефірах, просторі інтернету, на концертних естрадах й до сьогодні. До прикладу, переможницею телепроєкту «Голос країни» у 2019 році стала львів'янка О. Муха, яка виконувала пісню В. Івасюка «Я піду в далекі гори».

Неабияку цінність в навчанні студентів в естрадному класі мають пісенні надбання М. Мозгового, оскільки його пісні передають національну самобутність, традиції світового естрадно-пісенного мистецтва й українських народнопісенних джерел. Його пісенному мистецтву притаманна полістилістичність, поліжанровість, різноманіття художніх образів. Жанровою основою пісень М. Мозгового для естрадного вокального мистецтва є лірична пісня, у якій спостерігається поетичне ставлення автора до змісту пісні: звернення до коханої, до матері, прославлення рідного краю. Композитором написано багато українських пісень, які полюбляють виконувати сучасні естрадні співаки, як: «Зачаруй нас, любов», «На щастя, на долю», «Серце скрипки», «Тополинний край», «Ти пригадай», «Вперше», «Спомин».

До таких перлин пісенного мистецтва можна віднести й шедевр М. Мозгового «Минає день, минає ніч» на слова Ю. Рибчинського, написаний в 70-ті роки ХХ століття в жанрі ліричної пісні, яка розповідає нам про нерозділене кохання героя. Пісня «Минає день, минає ніч» є складною у виконанні, оскільки потребує високого рівня володіння вокальною технікою; широкого діапазону голосу і наповненого тембрально верхнього регістру; вільного використання естрадних прийомів співу; вміння перевтілюватися з ліричного образу в драматичний. Кращі інтерпретації її створили співаки: І. Бобул, А. Лорак, В. Павлик, О. Пономарьов, С. Ротару. Однак найбільш популярним стало виконання пісні автором музики, М. Мозговим [6, с. 232].

В. А. Бокочта Н. Л. Регеша звертають увагу на те, що народні пісні обов'язково мають становити частину репертуару естрадного виконавця. За рахунок того, що фольклор є основою музичної культури кожного народу, він проявляє надзвичайно велику гнучкість та можливість його творчого перевтілення. Виконання фольклору потребує чималої уваги вокаліста до тембрального забарвлення. За умови співу пісні а capella зростає необхідність сконцентруватись на інтонаційній точності. Образний зміст потребує значних зусиль для передачі сутнісного наповнення. Досить цікавим є підхід, коли спів українських народних пісень пропонується не лише як музичний матеріал, а як одна з найбільш доступних форм вивчення історії, культури та звичаїв українського народу. Роль українського народнопісенного матеріалу є надзвичайно важливою в сучасних соціокультурних умовах. Він є носієм музичної своєрідності української культури, що має важливу роль за часів поширення глобалізаційних процесів у світі [1, с. 156].

У процесі навчання естрадному співу, на жаль, дуже рідко пропонуються студентам надзвичайно красиві й самобутні солоспіви Б. Фільц, яких нараховується більше п'ятидесяти і які особливо близькі й займають вагоме місце у творчості славетної авторки музичних творів. У вокальній творчості Б. Фільц, згідно думки М. Загайкевич, особливо виразно окреслилася винятковість її індивідуального музичного письма: «щедра мелодичність, розуміння природи вокалу, вміння стисло й емоційно концентровано розгортати музичну думку. Проте не менш істотною складовою частиною успіху є вдалий вибір поетичних

творів, покладених в основу вокальних композицій, прагнення глибоко проникнути в їх зміст, семантику образів, добитися максимальної суголосності словесних і музичних компонентів виразності» [6, с. 234].

Також українська пісня у музичній педагогіці та освіті є одним із засобів національного виховання, який формує патріотичність, рівень культури нації, національну свідомість, закладає фундамент подальшого розвитку вітчизняної музичної освіти. Національна свідомість проявляється у пам'яті про минуле, відчутті власної пов'язаності з долею Батьківщини, ментальній, духовно-культурній спорідненості зі своїм народом.

Пісенна творчість українців виступає також засобом естетичного виховання, адже для студента вибір звукової інформації – це основа, опорна поетична і музична мова в його майбутньому свідомому мовному і музичному інтонуванні.

Характер і зміст українських пісень у процесі включення у співочу діяльність відіграє надзвичайно важливу роль не тільки в розвитку музичних і співочих здібностей, а і в духовному, культурному, музично-естетичному становленні студентів. Так як українська пісня є важливою складовою духовного, культурного, музично-естетичного становлення студентів, то вона є невід'ємною частиною музичного виховання на сучасному етапі і відіграє важливу роль у громадянському та національному становленні. Проте, складною і невирішеною на цей час є проблема добору естрадного репертуару, який має відповідати вимогам естрадного жанру та здійснювати виховний вплив на внутрішній світ студентів, їх смаки й художні уподобання.

О. А. Яненко вважає, що в основі оволодіння вокально-виконавською майстерністю української сучасної пісні в класі естрадного співу лежить виконавська інтерпретація та її специфіка. Основою вокальної інтерпретації мають бути знання про специфіку творчості композитора чи поета, жанрові та стильові особливості української пісні; уміння виявити сутність української пісні за допомогою осягнення її тексту, усвідомити характерні риси музичної виразності в єдності зі словом, застосувати потрібні технічні прийоми, прояви емоційного стану та акторської гри в тембрі голосу, знаходити відповідні образи інтонації, визначати деталізацію в образно-емоційній еволюції в процесі перетворення [6, с. 235].

Так, специфікою інтерпретації сучасної української пісні є осягнення її сутності, емоційне різнобарв'я художнього образу через відповідні вокальні та артистичні прийоми.

Цінність української пісні полягає в тому, що її зміст завжди передавав високу мораль, красу, мудрість, традицію пропагування найкращих почуттів людини, яка збереглася і в сучасних українських солоспівках.

В. Б. Матушенко вважає, що естрадні вуличні концерти в Україні збирають тисячі людей. Під час подій на Майдані в Києві співали відомі українські музиканти, такі як Кузьма Скрябін, Олег Скрипка, Святослав Вакарчук. Під час цих виступів об'єднувалась нація, люди співали і танцювали разом, знайомилися, єдналися, гуртувалися і ставали єдиною рушійною силою і непереможеною нацією. І голосом Майдану у ці складні часи був Народний артист України, відомий актор Євген Нищук, який після революції гідності був призначений міністром культури України. Це і стало практичним доказом великого значення української естради на сучасному етапі [3, с. 175].

На основі наукових пошуків та аналізу практичного досвіду виокремлюємо умови умови популяризації естрадної української пісні у вітчизняній музичній підготовці студентів.

Так, однією з важливих умов вважаємо усвідомлення майбутніми професійними артистами та педагогами значущості не тільки комерційного успіху, а й своєї ролі в розширенні художнього простору культури. Коли їхній успіх сприятиме формуванню смаку в значній кількості слухачів і глядачів, які люблять і охоче відвідують естрадні концерти, підвищенню їх художніх потреб, тоді естрадний артист перестане відчувати себе представником мистецтва «другого сорту» і стане рівноправним із представниками академічного мистецтва. Це дуже важливий аспект, що сприяє підвищенню мотивації до навчання української пісні та відкриває шлях у новий духовний простір [5, с. 152].

За такого підходу до організації освітнього процесу на естрадному відділенні у вищих навчальних закладах кожен його випускник погодиться з думкою, що українська пісня здатна відновити цілісність внутрішнього світу людини – у поєднанні з цілісністю зовнішнього світу, який сприймається нею, тим самим відновлюючи у

самій людині можливість здобуття психічної рівноваги та осягнення смислів життя.

Ще однією важливою умовою популяризації української пісенної творчості вважаємо прийняття на рівні Кабінету міністрів України Постанови про розвиток української естради на найближчі роки, а на основі цієї Постанови Верховна Рада має прийняти «Закон України про естрадне мистецтво». В цьому законі має бути передбачено фінансування закладів культури та естради, які готують професійних артистів, режисерів та звукорежисерів, а також готують перелік державних концертних програм, де ці молоді артисти можуть приймати участь. Крім того, держава повинна оголосити тендер для спонсорів, які легально будуть вкладати гроші в розвиток молодих обдарованих артистів із використанням саме української пісні, а податкова служба України буде таким підприємцям і організаціям зменшувати податки. Більше того, держава повинна конкретно допомагати своїм відомим культурним, естрадним та театральним діячам [3, с. 174].

Належному музичному вихованню за допомогою української пісні у сучасній музичній педагогіці та освіті можуть сприяти такі заходи:

- створення вітчизняної музичної наукової бази, яка б відповідала актуальним музично-педагогічним вимогам; формування при всіх бібліотеках музичних фондів аудіо-та відеоматеріалів;

- збільшення навчального часу на предмет «Музичне мистецтво» мінімум до двох годин на тиждень протягом усього терміну навчання в рамках розгляду вітчизняної пісні;

- відкриття для всіх студентів широкого спектру можливостей спілкування з музикою як багатомірним феноменом через розширення міжпредметних зв'язків, видів практичної музичної діяльності;

- більш широке запровадження додаткових музичних курсів за вибором (наприклад, хор, інструментальний, вокальний, фольклорний або інший ансамбль, комп'ютерне музикування, музика й література тощо);

- інтенсивна кооперація діяльності загальноосвітніх та музичних шкіл;

- розширення форм підвищення професійної кваліфікації вчителів музики (організація курсів вихідного дня, теоретичних та практичних семінарів за актуальними темами в закладах підвищення

кваліфікації, при педагогічних та мистецьких ВНЗ, музичних школах тощо);

- удосконалення технологій інтеграції теорії виконання української пісні в процесі професійної підготовки; створення умов для більш глибокої інтеграції фундаментальних наукових, музично-теоретичних, музично-педагогічних та мистецько-практичних дисциплін.

Також погоджуємося з думкою Н. Дермельової та виокремлюємо важливою умовою те, що українська пісня має стати головним рушієм у реформуванні професійної підготовки майбутніх учителів музики в Україні, яка є частиною процесів оновлення освітніх систем і характеризується створенням нових стандартів вищої освіти, оновленням і переглядом навчальних програм, змісту навчально-дидактичних матеріалів, підручників, форм, методів і технологій навчання, які сприяють особистісному культурному зростанню українців [2, с. 186].

На сучасному етапі українська пісня часто звучить в автентичному виконанні та різних обробках у рок чи поп-напрямах, наприклад на фестивалях «Країна мрій» (з 2004 р.), «Червона рута» (з 1989 р.), «Шешори» (з 2003 р.), гурту «Воплі Водоплясова», «Мандри», «Тартак» та ін.

У різноманітних шоу та концертних програмах, які спрямовані на популяризацію вокальної майстерності, використання матеріалу української пісні виступає джерелом натхнення, своєрідним випробовуванням співаків, адже потребує відповідного психологічного налаштування, здатності створити цікаву інтерпретаційну версію та інтонаційної точності.

Включення українських пісень до музичної підготовки естрадних співаків є актуальною тенденцією, що не втрапить свого значення і у подальшій перспективі розвитку музичної культури. Перспективним напрямом вивчення української пісні є участь в українських музичних проектах. Нині зростає міське населення – середовище, яке любить естраду, і з появою технології запису і радіо, українська естрада стає тісно пов'язаною з музичною індустрією. Тому, наявна аудиторія (попит) потребує продукту (пропозиції). Тенденції розвитку естрадного вокалу зумовлюють створення розважальних проектів (у вітчизняному просторі – це «Голос», «Зірки в опері», «Народна зірка», «Суперзірка», «Україна має талант», «Фабрика зірок», «Х-фактор» й інші), на яких співаки виконують надзвичайно різний

репертуар, але все частіше використовують українську пісню. Потенціал таких шоу в контексті української естрадної культури вказує на генетичний зв'язок з видовищними практиками Заходу. Поява в ефірі більшості популярних вітчизняних телеканалів вокальних талант-шоу, створених переважно на основі західних форматів, свідчить про високий ступінь інтеграції України в світову видовищну культуру масового зразка [4, с. 86].

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Отже, українська пісня в сучасній музичній педагогіці та освіті є досить важливою, а спадщина українських пісень – достатньою для навчання музики на її основі та забезпечує утвердження ідей вітчизняної музичної педагогіки, формування засад національного виховання, музично-виховних традицій минулих поколінь, які є справжнім джерелом в пошуку актуальних шляхів реформування мистецької освіти.

Діяльність шкіл естрадного вокалу кінця минулого та початку ХХІ ст. активно розвивається на кафедрах і відділеннях естради та джазу, в музичних коледжах, консерваторіях і вищих навчальних закладах культури України. Українська пісня за своєю об'єктивною художньою вартістю є цілком конкурентоздатною у порівнянні з європейськими школами, а тому повинна максимально використовуватись в музичній підготовці.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бокоч В. А. Фольклор в репертуарі сучасних естрадних вокалістів / В. А. Бокоч, Н. Л. Регеша // Міжнародний вісник: Культурологія. Філологія. Музикознавство. 2018. Вип. 2. С. 153–157
2. ДERMELOVA Н. Трансформація змісту професійної підготовки майбутнього вчителя музики початкової школи в контексті реформи Нової української школи / Н. ДERMELOVA, О. Ночовка // Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. 2019. Вип. 9. С. 185–194
3. Матушенко В. Б. Завдання та особливості сучасного естрадного мистецтва / В. Б. Матушенко // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури. 2018. Вип. 40. С. 170–178
4. Шевченко А. С. Методика формування вокально-джазової культури підлітків на заняттях з естрадного співу / А. С. Шевченко, О. В. Лобова // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. Педагогічні науки. 2019. № 2. С. 80–87

5. Шевченко А. Наукові підходи та дидактичні принципи формування вокально-джазової культури підлітків на заняттях з естрадного співу / А. Шевченко // Молодь і ринок. 2019. № 8. С. 150–154

6. Яненко О. А. Інтерпретація сучасної української пісні в класі естрадного співу / О. А. Яненко // Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Сер.: Педагогічні науки. 2019. Вип. 178. С. 231–236

REFERENCES

1. Bokoch, V. A. (2018). *Folklor v repertuari suchasnykh estradnykh vokalistiv*. [Folklore in the repertoire of contemporary pop vocalists]. Kiev.
2. DERMELOVA, N. (2019). *Transformatsiia zmistu profesiinoi pidhotovky maibutnoho vchytelia muzyky pochatkovoї shkoly v konteksti reformy Novoi ukrainskoi shkoly*. [Transformation of the content of the future primary school music teacher's vocational training in the context of the reform of the New Ukrainian School]. Slavyansk.
3. Matushenko, V. B. (2018). *Zavdannia ta osoblyvosti suchasnoho estradnoho mystetstva*. [Tasks and features of contemporary pop art]. Kiev.
4. Shevchenko, A. S. (2019). *Metodyka formuvannia vokalno-dzhazovoi kultury pidlitkiv na zaniattiakh z estradnoho spivu*. [Methods of formation of vocal-jazz culture of teenagers in the class of variety singing]. Odessa.
5. Shevchenko, A. (2019). *Naukovi pidkhody ta dydaktychni pryntsypy formuvannia vokalno-dzhazovoi kultury pidlitkiv na zaniattiakh z estradnoho spivu*. [Scientific approaches and didactic principles of formation of vocal and jazz culture of teenagers in variety singing lessons]. Drobych.
6. Yanenko, O. A. (2019). *Interpretatsiia suchasnoi ukrainskoi pisni v klasi estradnoho spivu*. [Interpretation of contemporary Ukrainian song in the class of variety singing]. Kropyvnytskyi.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ГАТРИЧ Іван Григорович – доцент кафедри музики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Наукові інтереси: музичне виховання дітей та студентів, розвиток вокальних здібностей

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

GATRYCH Ivan Grygorovych – Associate Professor of Music, Yuri Fedkovych National University of Chernivtsi.

Circle of scientific interests: musical education of children and students, development of vocal abilities.

Стаття надійшла до редакції 23.01.2020 р.